

TAL

DATUM: 2026-09-18
TALARE: Riksbankschef Erik Thedéen
PLATS: Irlands centralbank

Transition och anpassning i nya tider

Det är ett nöje att vara här för att tala om dessa viktiga frågor – och ett nöje att få vara med i en panel med så kunniga personer.

Vi är här för att prata om hur ny teknologi och nya affärsmodeller kan förändra vårt finansiella system och våra betalningar. Det är ett minst sagt hett ämne som diskuteras både i medier och bland beslutsfattare i myndigheter och företag världen över.

Jag vill dock inleda den här dagen med lägga fokus på *det gamla*. Med det gamla menar jag här de etablerade organisationer och strukturer som utgör vårt finansiella system – vi centralbanker själva och det som vi kallar den traditionella banksektorn. När det kommer nya innovationer kan man lätt få uppfattningen att vi är nutidens dinosaurier: stora men illa anpassade för det nya som väntar om hörnet.

Men låt oss tänka tillbaka lite. Min egen centralbank Riksbanken skapades år 1668, Bank of England 1694 och under århundradena efteråt skapades centralbanker i land efter land. Det finns också privata banker som är ungefär lika gamla.

Tänk på allt som har förändrats i samhället sedan dess och på all ny teknik som har introducerats. Det ger en känsla av hur framgångsrikt det gamla har anpassat sig till nya omständigheter, tagit till sig ny teknik och uppdaterat sina arbetssätt. Datorer började användas av centralbanker och banker i allt större utsträckning under 1950-talet. Då lagrades data och program på hålkort och matades in i stora otympliga terminaler som tog upp hela rum. I dag är betalningssystemet nästan helt digitalt och betalningar och bankaffärer görs alltmer i mobiltelefoner som får plats i byxfickan.

Dagens centralbanker opererar högteknologiska betalningssystem som avvecklar centralbankspengar i realtid – men fortsätter också att förse samhället med kontanter, som de har gjort i århundraden.

Så – vi tar till oss av ny teknik och nya sätt att fungera men bär samtidigt med oss det förflutna, det redan etablerade. Mina exempel visar hur bra systemet hittills varit på att anpassa sig till och överleva sådana förändringar.

Därför tror jag också att systemet kommer att anpassa sig till den förändringsvåg vi för tillfället upplever. Delar av den nya tekniken håller redan nu på att implementeras i det finansiella systemet. I Europa har flera etablerade banker gått samman i ett konsortium för att ge ut euro-denominerade stablecoins. Samtidigt diskuteras alltmer idén om att tokenisera en av de absolut äldsta formerna av pengar – bankinsättningar. Det är för tidigt att säga något om hur något av dessa initiativ kommer att utvecklas – men de visar under alla omständigheter på en anpassningsförmåga inom vårt finansiella system.

Låt mig, eftersom vi är på Irland, ge ett irländskt exempel på den typ av process jag talar om. När Ryanair etablerade sig på den europeiska flygmarknaden fanns det farhågor om att lågprisaktörerna skulle slå ut de traditionella flygbolagen och ta över marknaden. Så blev det inte. Ryanair tog visserligen marknadsandelar och förändrade konkurrensen, men det tvingade också etablerade flygbolag att effektivisera verksamheten, utveckla nya tjänster och bli mer kundorienterade. I efterhand kan man argumentera för att konkurrensen bidrog till innovation och förnyelse i hela branschen.

Stablecoins och andra innovationer skulle kunna få en liknande roll på betalningsmarknaden. De kommer sannolikt inte att ersätta traditionella bankpengar eller centralbankspengar, men de kan utmana befintliga aktörer genom att erbjuda betalningar som är snabbare, billigare eller lättare kan skickas mellan länder. Den konkurrensen kan i sin tur driva innovation, modernisering och effektivisering i det finansiella systemet. Frågan är därför kanske inte om stablecoins tar över marknaden, utan hur de utvecklar hela betalningssystemet.

Låt oss titta på några exempel. Swift skapades 1973 och är i sig ett exempel på hur väl det finansiella systemet anpassade sig till en alltmer globaliserad värld. I somras offentliggjordes att Swift leder ett blockchain-baserat initiativ för att möjliggöra betalningar i tokeniserade insättningar över landsgränser. Sjutton banker på sex olika kontinenter deltar i projektet.

Samtidigt gör sig centralbanker redo för att kunna avveckla kritiska funktioner i riskfria centralbankspengar. ECB:s projekt Pontes och Appia är förmodligen de mest framträdande av de initiativ som det har gett upphov till.

Men detta betyder inte att vi bara kan slå oss till ro och vänta. Tvärtom. Det finansiella systemet och våra betalningar måste fungera. Varje bankkris visar tydligt hur stora insatserna är och varför vi måste vara försiktiga. Om förändringarna går för fort, så att vi tappar förmågan att se riskerna med utvecklingen och avhjälpa dessa – då riskerar vi också att få ett system som i bästa

fall fungerar sämre än det skulle kunna och i värsta fall inte alls. I det senare fallet kan konsekvenserna bli allvarliga.

Vi kan också ta frågan om hur betalningar digitaliserats. Digitala betalningar är bra men i Sverige, där de flesta betalningar nu görs digitalt, ser vi nu också nya problem när kontanta betalningar minskar. Vissa grupper får till exempel svårare att betala och betalningssystemet blir mer sårbart eftersom digitala betalningar kräver el och telekommunikation. De här bristerna har fått oss att börja arbeta med att garantera tillgången till kontanter genom reglering, ta större operativt ansvar som centralbank och förbättra offline-kapaciteten för digitala betalningar.

Om vi redan för femton år sedan hade hunnit se de här riskerna tror jag att vi hade vidtagit betydligt större åtgärder då än vi gjorde. Låt oss dra lärdom av det och sträva efter att "stay ahead of the curve".

Nu står vi inför ett nytt betalningssystem med *decentraliserade liggare* som bygger på helt andra premisser än vi är vana vid. I dag bygger vårt system helt på *centraliserade liggare* – där bankerna ansvarar för informationen om vem som äger vad och hur människor för över sina tillgångar till varandra allt eftersom de gör betalningar.

Ett system med *decentraliserade liggare* kan mycket väl ha stora fördelar. Men de kommer också med en risk att vi inte längre lika lätt kan avgöra vem som faktiskt har ansvar för att en transaktion registreras korrekt. *Om* – med betoning på *om* – vi även står inför ett systemskifte från centraliserade till decentraliserade liggare, måste vi vara med och se till att det inte går för fort och att vi får det hela rätt i slutändan. Det får inte bli en fråga om vem som egentligen har ansvaret.

Jag tror alltså att den anpassningsförmåga som "det gamla" har uppvisat i alla tider inte har skett automatiskt. Tvärtom har det krävt att beslutsfattare fattat kloka beslut för att balansera risker och fördelar när nya innovationer uppkommer.

Det innebär att vi centralbanker behöver förstå det förändringstryck vi ser och agera. Jag ser ett antal centrala frågor som vi kommer att ha tillfälle att diskutera i dag och som jag hoppas få tillfälle att ge min syn på. Jag vill särskilt nämna tre av dem.

För det första behöver vi förstås se till att nya betalningsmedel och betalningslösningar har en ändamålsenlig reglering. För det andra behöver vi se till att den offentliga och privata sektorn drar åt samma håll och är beredda att samverka. För det tredje behöver vi, i denna geopolitiskt osäkra tid, se till att vårt betalningssystem är starkt nog att kunna hantera både externa och interna störningar. Jag kommer att utveckla detta i den följande diskussionen och ge några exempel på hur vi har försökt arbeta med detta i Sverige de senaste åren.

Så sammanfattningsvis: Vi som i någon mån representerar "det gamla" bör välkomna det nya och se möjligheterna i det. Men vi får inte slå oss till ro – anpassning sker inte automatiskt.